GENERALINIO ADVOKATO
JEAN RICHARD DE LA TOUR IŠVADA,
pateikta 2022 m. balandžio 28 d.[1]

Byla C-677/20

Industriegewerkschaft Metall (IG Metall),
ver.di – Vereinte Dienstleistungsgewerkschaft
prieš
SAP SE,
SE-Betriebsrat der SAP SE,
dalyvaujant
Konzernbetriebsrat der SAP SE,
Deutscher Bankangestellten-Verband eV,
Christliche Gewerkschaft Metall (CGM),
Verband angestellter Akademiker und leitender Angestellter der chemischen Industrie eV

(*Bundesarbeitsgericht* (Federalinis darbo teismas, Vokietija) pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą)

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Socialinė politika – Pertvarkymo būdu įsteigta Europos bendrovė – Dualistinio tipo Europos bendrovė – Darbuotojų dalyvavimas priimant sprendimus – Darbuotojų atstovų rinkimas į stebėtojų tarybą – Atskiras balsavimas profesinių sąjungų pasiūlytiems darbuotojų atstovams“

I. Įvadas

1. 2001 m. spalio 8 d. Tarybos direktyva 2001/86/EB, papildanti Europos bendrovės įstatus dėl darbuotojų dalyvavimo priimant sprendimus[2] (toliau – SE direktyva), buvo priimta po daugiau kaip 30 metų trukusių derybų, nes pirmąjį Europos bendrovės (toliau – SE) sukūrimo projektą, priimant reglamentą, Europos Komisija pasiūlė 1970 m. Ilgiausiai buvo derėtasi dėl dviejų punktų: ar bendrovės struktūra turėtų būti dualistinė, ar monistinė, ir dėl darbuotojų dalyvavimo priimant sprendimus. Po to, kai projektas 1989 m. buvo padalytas į du pasiūlymus, t. y. pirmąjį – dėl reglamento dėl Europos bendrovės įstatų[3] ir antrąjį – dėl direktyvos, kuria papildomi Europos bendrovės įstatai, kiek tai susiję su darbuotojų dalyvavimu priimant sprendimus[4], galiausiai buvo

[1] Originalo kalba: prancūzų.

[2] OL L 294, 2001, p. 22; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 6 sk., 4 t., p. 272.

[3] Žr. pasiūlymą dėl Tarybos reglamento (EEB) dėl Europos bendrovės įstatų (COM(89) 268 *final*-SYN 218), kurį Komisija pateikė 1989 m. spalio 16 d.

[4] Žr. pasiūlymą dėl Tarybos direktyvos, kuria papildomi Europos bendrovės įstatai, kiek tai susiję su darbuotojų dalyvavimu priimant sprendimus (COM(89) 268 *final*-SYN 219), kurį Komisija pateikė 1989 m. rugpjūčio 25 d.

rastas kompromisas. Dėl to atsirado galimybė sukurti SE, pertvarkant pagal valstybės narės teisę įsteigtą akcinę bendrovę, jei ji ne mažiau kaip dvejus metus turėjo patronuojamąją bendrovę, kuriai taikoma kitos valstybės narės teisė[5]. Ši nauja, ketvirta galimybė greta susijungimo, kontroliuojančiosios SE įsteigimo ir patronuojamosios SE įsteigimo, įsteigti SE paskatino į SE direktyvą įtraukti nuostatas, skirtas užtikrinti, kad toks bendrovės pertvarkymas nebūtų naudojamas siekiant apeiti esamą nacionalinį darbuotojų dalyvavimo priimant pertvarkomos bendrovės sprendimus mechanizmą. Tarp šių nuostatų yra SE direktyvos 4 straipsnio 4 dalis, kurią prašoma išaiškinti prašyme priimti prejudicinį sprendimą. Tai neabejotinai yra vienas iš jautriausių kompromiso, vieningai pasiekto pakeitus šios direktyvos teisinį pagrindą, aspektų, nes šiuo straipsniu siekiama užtikrinti, kad „visi <…> darbuotojų dalyvavimo priimant sprendimus elementai [aspektai] turi būti bent jau tokio pat lygio kaip į SE reorganizuojamoje [pertvarkomoje] bendrovėje egzistuojantys elementai [aspektai]“.

2. Kadangi Vokietijos teisėje tam, kad iš darbuotojų atstovų į *Aktiengesellschaft* (akcinė bendrovė) stebėtojų tarybą būtų išrinktas tam tikras skaičius profesinių sąjungų atstovų, numatytas specialus balsavimas, ar ši ypatybė yra vienas iš aspektų, kurie turi būti išlaikyti, kai ši *Aktiengesellschaft* (akcinė bendrovė) pertvarkoma į SE, o gal dėl šios ypatybės gali vykti derybos tarp kompetentingų numatomos pertvarkyti bendrovės organų ir specialiojo derybų organo (toliau – SDO), kuris numatytas SE direktyvoje kaip priemonė parengti darbuotojų dalyvavimo priimant būsimos SE sprendimus tvarką, atsižvelgiant į nacionalinės teisės aktus ir praktiką, nes Sąjungos teisės aktų leidėjas nusprendė nevienodinti sistemų?

3. Siūlysiu atsakyti į šį klausimą taip, kad SDO turima derybų autonomija neleidžia neigiamai paveikti atskiro balsavimo, rengiamo siekiant išrinkti darbuotojų atstovus į stebėtojų tarybą iš tam tikro profesinių sąjungų pasiūlytų kandidatų skaičiaus, kai ši ypatybė yra numatyta ir privaloma pagal numatomai pertvarkyti bendrovei taikytiną nacionalinę teisę.

II. Teisinis pagrindas

A. Sąjungos teisė

4. SE direktyvos 3, 5, 7, 8, 10, 18 ir 19 konstatuojamosios dalys suformuluotos taip:

„(3) Siekiant skatinti socialinių [Sąjungos] tikslų gyvendinimą reikia nustatyti specialias nuostatas, pirmiausia susijusias su darbuotojų dalyvavimu priimant sprendimus, turinčias užtikrinti, kad prie SE steigimo prisidedančių bendrovių darbuotojai įsteigus SE ir toliau dalyvautų priimant sprendimus arba jų dalyvavimas nesumažėtų. Siekiant šio tikslo, reikėtų nustatyti <…> [Reglamento Nr. 2157/2001] nuostatas papildančių taisyklių rinkinį minėtoje srityje.

<…>

(5) Valstybėse narėse darbuotojų atstovų dalyvavimui priimant sprendimus taikomos taisyklės ir praktika labai skiriasi, dėl to nepatartina nustatyti vieno SE taikytino europinio modelio, pagal kurį darbuotojai dalyvautų priimant sprendimus.

<…>

[5] Žr. 2001 m. spalio 8 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 2157/2001 dėl Europos bendrovės (SE) statuto (OL L 294, 2001, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 6 sk., 4 t., p. 251) 2 straipsnio 4 dalį.

(7) Jeigu viena ar kelios SE steigiančios bendrovės turi dalyvavimo teises, šias teises reikėtų išlaikyti perleidžiant jas jau įsteigtai SE, jeigu šalys nesusitaria kitaip.

(8) Konkrečią kiekvienai SE taikytiną daugiašalio darbuotojų informavimo, konsultavimosi su jais ir prireikus – dalyvavimo priimant sprendimus tvarką atitinkamos šalys pirmiausia turėtų nustatyti atitinkamų šalių susitarimu arba, jeigu tokio susitarimo nėra, taikydamos papildomų taisyklių rinkinį.

<…>

(10) Taisyklės, reglamentuojančios balsavimą derybų metu specialiame darbuotojams atstovaujančiame organe, ypač priimant susitarimus dėl dalyvavimo žemesniu lygiu nei dalyvavimas priimant sprendimus vienoje steigiant SE dalyvaujančioje bendrovėje ar keliose tokiose bendrovėse, turėtų atitikti esamų dalyvavimo priimant sprendimus sistemų ir praktikos panaikinimo ar sumenkinimo riziką. Minėta rizika padidėja tada, kai SE steigiama reorganizavimo ar susijungimo būdu, kuris skiriasi nuo kontroliuojančiosios arba paprastosios dukterinės bendrovės steigimo būdo [Ši rizika yra didesnė SE steigiant pertvarkymo ar susijungimo būdu nei kontroliuojančiosios arba bendros patronuojamosios bendrovės steigimo būdu].

<…>

(18) Svarbiausias šios direktyvos principas ir joje nustatytas tikslas yra apsaugoti darbuotojų įgytas dalyvavimo priimant bendrovės sprendimus teises. Atsižvelgiant į darbuotojų teises, galiojusias prieš įsteigiant SE, jiems turėtų būti suteiktos teisės dalyvauti priimant sprendimus SE („prieš“ ir „po“ principas). Dėl to toks požiūris turėtų būti taikomas ne tik steigiant naują SE, bet ir struktūriniams veikiančios SE pokyčiams ir jų proceso paveiktoms bendrovėms.

(19) Valstybėms narėms reikėtų turėti galimybę numatyti, kad profesinių sąjungų atstovai galėtų dalyvauti specialiajame derybų organe, nepaisant to, ar jie dirba prie SE steigimo prisidedančioje bendrovėje. Šiuo atveju valstybės narės turėtų sugebėti įgyvendinti minėtą teisę tais atvejais, kai profesinių sąjungų atstovai pagal nacionalinės teisės aktus turi teisę dalyvauti ir balsuoti priežiūros arba administraciniuose bendrovės organuose.“

5. SE direktyvos 1 straipsnyje „Tikslas“ numatyta:

„1. Ši direktyva reglamentuoja darbuotojų dalyvavimą sprendžiant [Reglamente Nr. 2157/2001] nurodytų Europos ribotos atsakomybės akcinių bendrovių (*Societas Europaea*, toliau – SE) reikalus.

2. Šiuo tikslu priemonės dėl darbuotojų dalyvavimo nustatomos kiekvienoje SE 3–6 straipsniuose nustatyta derybų tvarka, o 7 straipsnyje nurodytais atvejais – priede nustatyta tvarka.“

6. SE direktyvos 2 straipsnyje „Sąvokų apibrėžimai“ nurodyta:

„Šioje direktyvoje:

<…>

e) „darbuotojų atstovai“ – tai nacionalinės teisės aktuose ir (arba) praktikoje numatyti darbuotojų atstovai;

f) „atstovaujantis organas“ – tai darbuotojams atstovaujantis organas, įkurtas 4 straipsnyje nurodytais susitarimais arba pagal priedo nuostatas, siekiant informuoti bei konsultuoti SE ir [Sąjungoje] esančias jos dukterines bendroves bei įmones [esančių jos patronuojamųjų bendrovių ir padalinių darbuotojus], o kai kuriais atvejais – tam, kad būtų galima naudotis teise dalyvauti priimant SE sprendimus;

g) „specialusis derybų organas“ – tai pagal 3 straipsnį įsteigtas organas deryboms su dalyvaujančių bendrovių kompetentingu organu dėl priemonių, skirtų darbuotojų dalyvavimui priimant sprendimus SE, nustatymo;

h) „darbuotojų dalyvavimas priimant sprendimus“ – tai bet koks būdas, įskaitant informavimą, konsultavimą ir dalyvavimą, kuriuo darbuotojų atstovai gali daryti poveikį bendrovėje priimtiniems sprendimams;

<…>

k) „dalyvavimas“ – tai darbuotojams ir (arba) darbuotojų atstovams atstovaujančio organo dalyvavimas bendrovės reikalų sprendime, suteikiant jiems teisę:

– rinkti ar skirti kai kuriuos bendrovės priežiūros ar administracinio organo narius <…>

– <…>“

7. SE direktyvos II skyriuje „Derybų tvarka“ esančiame 3 straipsnyje nustatyta:

„1. Kai dalyvaujančių bendrovių valdymo arba administraciniai organai parengia SE steigimo planą, jie iš karto, kai tik paskelbiamas <…> reorganizavimo [pertvarkymo] į SE planas, imasi būtinų priemonių <…> kad su bendrovių darbuotojų atstovais būtų galima pradėti derybas dėl priemonių, susijusių su darbuotojų dalyvavimu priimant SE sprendimus.

2. Šiuo tikslu, vadovaujantis toliau išdėstytomis nuostatomis, įkuriamas specialusis dalyvaujančių bendrovių ir susijusių dukterinių [patronuojamųjų] bendrovių arba įmonių [padalinių] darbuotojams atstovaujantis derybų organas:

<…>

b) valstybės narės nustato, kokiu būdu rinktini arba paskirtini specialiojo derybų organo nariai, kurie turi būti išrinkti arba paskirti jų teritorijose. Valstybės narės imasi būtinų priemonių, užtikrinančių, kad, jei įmanoma, tokių narių tarpe būtų bent vienas narys, atstovaujantis kiekvienai dalyvaujančiai bendrovei, turinčiai darbuotojų atitinkamoje valstybėje narėje. Dėl tokių priemonių negali padidėti bendras narių skaičius.

Valstybės narės gali numatyti, kad tarp minėtų narių būtų profesinių sąjungų atstovai, nepaisant to, ar jie dirba dalyvaujančioje bendrovėje, ar susijusioje dukterinėje [patronuojamojoje] bendrovėje arba įmonėje [padalinyje].

<…>

3. Specialusis derybų organas ir dalyvaujančių bendrovių kompetentingi organai susitaria raštu dėl priemonių, taikytinų darbuotojų dalyvavimui priimant SE sprendimus.

<…>

4. Laikantis šio straipsnio 6 dalyje numatytų reikalavimų specialusis derybų organas sprendimus priima absoliučia savo narių balsų dauguma, jeigu ši dauguma atitinkamai atstovauja absoliučiai darbuotojų daugumai. Kiekvienas narys turi vieną balsą. Tačiau, jeigu derybų metu nusprendžiama sumažinti dalyvavimo teises, tai daugumą balsų, kurios reikia sprendimui dėl tokio susitarimo priimti, sudaro du trečdaliai specialiojo derybų organo narių, atstovaujančių ne mažiau kaip dviem trečdaliams visų darbuotojų, įskaitant ne mažiau kaip dviejose valstybėse narėse dirbantiems darbuotojams atstovaujančių narių balsus,

– kai SE turi būti įsteigta susijungimo būdu, jeigu dalyvaujantieji sudaro ne mažiau kaip 25 % viso dalyvaujančių bendrovių darbuotojų skaičiaus, arba

– kai SE turi būti įsteigta sukuriant kontroliuojančiąją bendrovę arba suformuojant dukterinę [patronuojamąją] bendrovę, jeigu dalyvaujantys darbuotojai sudaro ne mažiau kaip 50 % viso dalyvaujančių bendrovių darbuotojų skaičiaus.

Sumažintos dalyvavimo teisės – tai 2 straipsnio k punkte nurodytas SE organų narių skaičius, mažesnis už didžiausią dalyvaujančių bendrovių narių skaičių.

<…>“

8. SE direktyvos 4 straipsnis, susijęs su susitarimo dėl darbuotojų dalyvavimo priimant SE sprendimus priemonių turiniu, suformuluotas taip:

„1. Derybose dalyvaujančių bendrovių kompetentingi organai ir specialusis derybų organas bendradarbiauja, kad susitartų dėl priemonių, susijusių su darbuotojų dalyvavimu priimant SE sprendimus.

2. Nepažeidžiant šalių savarankiškumo ir laikantis šio straipsnio 4 dalies reikalavimų, šio straipsnio 1 dalyje minimame dalyvaujančių bendrovių kompetentingų organų ir specialiojo derybų organo susitarime nurodoma:

<…>

g) jeigu per derybas šalys nusprendžia nustatyti priemones dėl dalyvavimo, jų turinys, įskaitant (tam tikrais atvejais) SE administracinio ar priežiūros organo narių, kuriuos darbuotojai turės teisę rinkti, skirti, rekomenduoti arba nepritarti, skaičių, narių rinkimo, skyrimo, rekomendavimo arba nepritarimo kandidatūroms tvarka ir minėtų narių teisės;

<…>

3. Susitarimui netaikomos priede išvardytos standartinės taisyklės, jeigu jame nėra to reikalaujančios nuostatos.

4. Nepažeidžiant 13 straipsnio 3 dalies a punkto, jeigu SE steigiama reorganizavimo [pertvarkymo] būdu, visi susitarime nurodomi darbuotojų dalyvavimo priimant sprendimus

elementai [aspektai] turi būti bent jau tokio pat lygio, kaip į SE reorganizuojamoje [pertvarkomoje] bendrovėje egzistuojantys elementai [aspektai].“

9. SE direktyvos 7 straipsnio „Standartinės taisyklės“ 1 ir 2 dalyse nurodyta:

„1. Valstybės narės, siekdamos įgyvendinti 1 straipsnyje nustatytą tikslą, nepažeisdamos tolesnės 3 dalies, nustato standartines darbuotojų dalyvavimo priimant sprendimus taisykles, atitinkančias priedo nuostatas.

Valstybės narės, kurioje turi būti įsteigta registruota SE būstinė, teisės aktais nustatytos standartinės taisyklės taikomos nuo SE įregistravimo dienos, jeigu:

a) taip susitaria šalys arba

b) iki 5 straipsnyje nustatytos termino pabaigos nepriimamas joks susitarimas ir

– kiekvienos dalyvaujančios bendrovės kompetentingas organas nusprendžia pritarti standartinių taisyklių taikymui SE ir tęsti SE registravimą bei

– specialusis derybų organas nepriėmė 3 straipsnio 6 dalyje nurodyto sprendimo.

2. Be to, pagal priedo 3 dalį valstybės narės, kurioje registruojama SE, nacionalinės teisės aktuose nustatytos standartinės taisyklės taikomos tik jei:

a) SE steigiama reorganizavimo [pertvarkymo] būdu, jeigu valstybės narės taisyklės dėl darbuotojų dalyvavimo administraciniame ar priežiūros organe buvo taikomos bendrovei, reorganizuotai [pertvarkytai] į SE;

<…>

Jeigu įvairiose dalyvaujančiose bendrovėse buvo taikoma daugiau nei viena dalyvavimo forma, specialusis derybų organas nusprendžia, kuri iš tų formų turi būti taikoma SE. Valstybės narės gali nustatyti taisykles, taikomas tada, kai nepriimamas joks sprendimas dėl jų teritorijoje registruotos SE. Specialusis derybų organas informuoja dalyvaujančių bendrovių kompetentingus organus apie visus pagal šią straipsnio dalį priimtus sprendimus.“

10. SE direktyvos 11 straipsnyje dėl netinkamo tvarkos taikymo numatyta:

„Valstybės narės imasi tam tikrų [Sąjungos] teisę atitinkančių priemonių, neleidžiančių netinkamai naudotis SE, kai siekiama atimti iš darbuotojų teises dalyvauti priimant sprendimus arba neleisti jomis pasinaudoti.“

11. SE direktyvos 13 straipsnio 3 ir 4 dalyse numatyta:

„3. Ši direktyva nepažeidžia:

a) esamų teisių, numatytų valstybių narių teisės aktuose ir (arba) praktikoje, susijusių su darbuotojų dalyvavimu priimant sprendimus, kurias turi SE ir jos dukterinių [patronuojamųjų] bendrovių bei įmonių [padalinių] darbuotojai, išskyrus teises dalyvauti SE organų valdyme;

b) nuostatų dėl dalyvavimo SE organų valdyme, nustatytų SE dukterinėms [patronuojamosioms] bendrovėms taikomuose nacionalinės teisės aktuose ir (arba) praktikoje.

4. Valstybės narės, siekdamos išlaikyti 3 dalyje nurodytas teises, gali imtis būtinų priemonių, užtikrinančių, kad, įregistravus SE, dalyvaujančiose bendrovėse, kurios nustos veikusios kaip atskiri juridiniai asmenys, išliks darbuotojams atstovaujančios struktūros.“

12. SE direktyvos priede pateikiamos jos 7 straipsnyje nurodytos standartinės taisyklės. Šio priedo 3 dalis „Standartinės taisyklės, reglamentuojančios dalyvavimą“ suformuluota taip:

„Darbuotojų dalyvavimą SE reglamentuoja šios nuostatos:

a) kai SE steigiama reorganizavimo [pertvarkymo] būdu ir valstybės narės darbuotojų dalyvavimo administraciniame arba priežiūros organe taisyklės buvo taikomos iki SE registravimo, visi su darbuotojų dalyvavimu susiję aspektai toliau taikomi SE. Tuo tikslu b punktas taikomas *mutatis mutandis*;

b) kitais SE steigimo atvejais SE, jos dukterinių [patronuojamųjų] bendrovių ir įmonių [padalinių] darbuotojai ir (arba) jiems atstovaujantis organas turi teisę rinkti, skirti, rekomenduoti SE administracinio arba priežiūros organo narius arba nepritarti didžiausiam skiriamų narių skaičiui, kuris yra nustatytas atitinkamoms dalyvaujančioms bendrovėms iki SE registravimo.

Jeigu iki SE registravimo dalyvavimo taisyklės nebuvo taikomos jokiai dalyvaujančiai bendrovei, ši neprivalo priimti nuostatų dėl darbuotojų dalyvavimo.

Atstovaujantis organas priima sprendimą dėl vietų administraciniame arba priežiūros organe paskirstymo įvairių valstybių narių darbuotojams atstovaujantiems nariams arba SE darbuotojų rekomenduojamo būdo, arba nepritarimo [arba būdo, kaip SE darbuotojai gali rekomenduoti skirti šių organų narius ar nepritarti] šių organų narių paskyrimui proporcingai SE darbuotojų skaičiui kiekvienoje valstybėje narėje. Jeigu vienos valstybės narės arba kelių valstybių narių darbuotojams proporcingumo kriterijus netaikomas, atstovaujantis organas prireikus paskiria narį iš vienos minėtų valstybių narių, konkrečiai – iš valstybės narės, kurioje yra registruota SE būstinė. Kiekviena valstybė narė gali nustatyti administraciniame arba priežiūros organe jai skiriamas vietas.

<…>“

B. Vokietijos teisė

1. MitbestG

13. 1976 m. gegužės 4 d. *Gesetz über die Mitbestimmung der Arbeitnehmer* (Įstatymas dėl darbuotojų dalyvavimo priimant sprendimus)[6], iš dalies pakeisto 2015 m. balandžio 24 d. įstatymu[7], 7 straipsnyje nurodyta:

„(1) Įmonės stebėtojų tarybą,

[6] *BGBl.* 1976 I, p. 1153.

[7] *BGBl.* 2015 I, p. 642, toliau – *MitbestG*.

1. kai įmonėje dirba ne daugiau kaip 10 000 darbuotojų, sudaro šeši nariai, atstovaujantys akcininkams, ir šeši nariai, atstovaujantys darbuotojams;

2. kai įmonėje dirba daugiau kaip 10 000, bet ne daugiau kaip 20 000 darbuotojų, sudaro aštuoni nariai, atstovaujantys akcininkams, ir aštuoni nariai, atstovaujantys darbuotojams;

3. kai įmonėje dirba daugiau kaip 20 000 darbuotojų, sudaro dešimt narių, atstovaujančių akcininkams, ir dešimt narių, atstovaujančių darbuotojams.

<…>

(2) Tarp darbuotojams atstovaujančių stebėtojų tarybos narių turi būti:

1. kai stebėtojų taryboje yra šeši darbuotojų atstovai, keturi turi būti įmonės darbuotojai ir du – profesinių sąjungų atstovai;

2. kai stebėtojų taryboje yra aštuoni darbuotojų atstovai, šeši turi būti įmonės darbuotojai ir du – profesinių sąjungų atstovai;

3. kai stebėtojų taryboje yra dešimt darbuotojų atstovų, septyni turi būti įmonės darbuotojai ir trys – profesinių sąjungų atstovai.

<…>

(5) 2 dalyje nurodytos profesinės sąjungos turi būti atstovaujamos pačioje įmonėje arba kitoje įmonėje, kurios darbuotojai pagal šį įstatymą dalyvauja renkant įmonės stebėtojų tarybos narius.“

14. *MitbestG* 16 straipsnyje dėl profesinių sąjungų atstovų rinkimo į stebėtojų tarybą numatyta:

„(1) Deleguotieji atstovai stebėtojų tarybos narius, kuriems pavesta atstovauti profesinėms sąjungoms pagal 7 straipsnio 2 dalį, renka slaptu balsavimu ir laikydamiesi proporcinio balsavimo taisyklių <…>

(2) Renkama iš kandidatų, kuriuos pasiūlė profesinės sąjungos, atstovaujamos pačioje įmonėje arba kitoje įmonėje, kurios darbuotojai pagal šį įstatymą dalyvauja renkant įmonės stebėtojų tarybos narius. <…>“

2. SEBG

15. 2004 m. gruodžio 22 d. *Gesetz über die Beteiligung der Arbeitnehmer in einer Europäischen Gesellschaft* (Įstatymas dėl darbuotojų dalyvavimo priimant sprendimus Europos bendrovėje)[8], iš dalies pakeisto 2020 m. gegužės 20 d. įstatymu[9] (2020 m. kovo 1 d. įsigaliojusi redakcija), 2 straipsnio 8 ir 12 dalyse pateikiamos tokios sąvokų apibrėžtys:

„(8) Darbuotojų dalyvavimas priimant sprendimus – tai bet koks būdas, įskaitant informavimą, konsultavimą ir dalyvavimą, kuriuo darbuotojų atstovai gali daryti poveikį bendrovėje numatomiems priimti sprendimams.

[8] *BGBl.* 2004 I, p. 3686.

[9] *BGBl.* 2020 I, p. 1044, toliau – SEBG.

<…>

(12) Dalyvavimas – tai darbuotojų įtaka sprendžiant bendrovės reikalus, suteikiant jiems teisę:

1. rinkti ar skirti kai kuriuos bendrovės priežiūros ar administracinio organo narius <…>“

16. SEBG 21 straipsnyje „Susitarimo turinys“ numatyta:

„(1) Rašytiniame valdymo organų ir specialiojo derybų organo susitarime, nepažeidžiant šalių autonomijos ir laikantis šio straipsnio 6 dalies, nustatoma:

<…>

(3) Jeigu šalys sudaro susitarimą dėl dalyvavimo, turi būti apibrėžtas jo turinys. Be kita ko, turi būti susitarta dėl:

1. SE priežiūros ar administracinio organo narių, kuriuos gali rinkti arba skirti darbuotojai arba kurių skyrimą jie gali rekomenduoti arba jam nepritarti, skaičiaus;

2. tvarkos, pagal kurią darbuotojai renka arba skiria šiuos narius ar rekomenduoja juos skirti arba nepritaria jų skyrimui, ir

3. šių narių teisių.

<…>

(6) Nedarant poveikio šio įstatymo santykiui su kitais darbuotojų dalyvavimą bendrovėje reglamentuojančiais teisės aktais, jeigu SE steigiama pertvarkymo būdu, visi susitarime nurodomi darbuotojų dalyvavimo priimant sprendimus aspektai turi būti bent lygiaverčiai į SE pertvarkomoje bendrovėje esamiems aspektams. <…>“

III. Pagrindinė byla ir prejudicinis klausimas

17. 2014 m. pagal Vokietijos teisę įsteigta akcinė bendrovė buvo pertvarkyta į dualistinės sistemos SE, pavadintą SAP SE, kai su SDO sudarė susitarimą dėl darbuotojų dalyvavimo priimant sprendimus šioje bendrovėje (toliau – susitarimas dėl dalyvavimo).

18. Prieš pertvarkymą bendrovės stebėtojų tarybą pagal *MitbestG* 7 straipsnio 1 ir 2 dalis sudarė aštuoni nariai, atstovaujantys akcininkams, ir aštuoni nariai, atstovaujantys darbuotojams. Iš darbuotojų atstovų du buvo profesinių sąjungų atstovai, išrinkti atskiru balsavimu nuo kitų šešių darbuotojų atstovų.

19. Pagal susitarimą dėl dalyvavimo po pertvarkymo bendrovės SAP SE stebėtojų tarybą sudaro aštuoniolika narių, iš kurių devyni yra darbuotojų atstovai. Susitarimo dėl dalyvavimo II dalies 3.1 punkte numatyta, kad darbuotojų atstovais į stebėtojų tarybą gali būti siūlomi arba skiriami tik SAP grupės darbuotojai arba grupėje atstovaujamų profesinių sąjungų atstovai. Tos pačios susitarimo dalies 3.3 punkte profesinėms sąjungoms suteikiama išimtinė teisė siūlyti dalį Vokietijai priskiriamų darbuotojų atstovų; šie profesinių sąjungų atstovai renkami atskiru balsavimu.

20. SAP SE ketinant sumažinti stebėtojų tarybos narių skaičių iki dvylikos, profesinės sąjungos užginčijo minėtos susitarimo dalies 3.4 punkto nuostatas, kuriose numatyta, kad tuo atveju, kai stebėtojų tarybą sudarytų dvylika narių, darbuotojų atstovus, atitinkančius pirmąsias keturias Vokietijai skirtas vietas, rinktų Vokietijoje dirbantys darbuotojai, ir kad grupėje atstovaujamos profesinės sąjungos gali siūlyti kandidatus į dalį Vokietijai skirtų vietų, tačiau jų kandidatams rinkti nebūtų rengiamas atskiras balsavimas. Minėtos profesinės sąjungos mano, kad tokios nuostatos prieštarauja SEBG 21 straipsnio 6 daliai, nes jose nenumatyta profesinių sąjungų išimtinė teisė siūlyti darbuotojų atstovus į stebėtojų tarybą, užtikrinama atskiru balsavimu. Kita vertus, SAP SE mano, kad minėtų profesinių sąjungų išimtinė teisė siūlyti kandidatus, numatyta *MitbestG* 7 straipsnio 2 dalyje, siejamoje su 16 straipsnio 2 dalimi, nėra saugoma pagal SEBG 21 straipsnio 6 dalį.

21. Gavęs apeliacinį skundą dėl pirmosios instancijos teismo sprendimo, kuriuo buvo atmestas profesinių sąjungų, įskaitant *Industriegewerkschaft Metall* (toliau – *IG Metall*) ir *Vereinte Dienstleistungsgewerkschaft* (toliau – *ver.di*), ieškinys, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, atsižvelgdamas į SEBG 21 straipsnio 6 dalį ir SE direktyvos 4 straipsnio 4 dalį, kelia klausimą dėl susitarime dėl dalyvavimo numatytų darbuotojams atstovaujančių narių skyrimo į stebėtojų tarybą, kurios narių skaičius sumažintas iki dvylikos, taisyklių teisėtumo.

22. Pirma, minėtas teismas tvirtina, kad ginčijamos susitarimo dėl dalyvavimo nuostatos nesuderinamos su SEBG 21 straipsnio 6 dalies, kuria SE direktyvos 4 straipsnio 4 dalis perkelta į nacionalinę teisę, aiškinimu pagal atitinkamus nacionalinės teisės aiškinimo metodus.

23. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad šalims pripažįstama autonomija sudaryti susitarimą dėl dalyvavimo priklauso nuo to, ar steigiant SE pertvarkymo iš akcinės bendrovės būdu laikomasi visų darbuotojų dalyvavimo priimant sprendimus aspektų, kurie yra bent lygiaverčiai darbuotojų dalyvavimo priimant sprendimus aspektams pertvarkomoje bendrovėje. Minėtas teismas priduria, kad šie darbuotojų dalyvavimo priimant sprendimus aspektai turi būti nustatomi remiantis atitinkama nacionaline teise pagal darbuotojų dalyvavimo priimant pertvarkomos bendrovės sprendimus procedūras. To paties teismo nuomone, SE taikomame susitarime dėl dalyvavimo turi būti užtikrinti tokios pat kokybės procedūriniai aspektai, iš esmės apibūdinantys darbuotojų įtaką, kaip ir pertvarkomoje bendrovėje. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad atskira balsavimo procedūra darbuotojų atstovams, kurie gali būti ne iš bendrovės ir kurie yra siūlomi profesinių sąjungų, atstovaujamų pertvarkomoje bendrovėje arba kitoje įmonėje, kurios darbuotojai dalyvauja renkant stebėtojų tarybos narius, yra vienas iš darbuotojų įtaką apibūdinančių procedūrinių aspektų, todėl ji turi būti užtikrinta kokybiškai lygiaverte priemone susitarime dėl dalyvavimo. Minėtas teismas nurodo, kad garantija išlaikyti lygiavertį dalyvavimą priimant sprendimus taip pat susijusi su profesinių sąjungų atstovų, kurie turi būti renkami atskiru balsavimu, skaičiumi ir kad ši išimtinė teisė pasiūlyti turėtų būti suteikta visoms profesinėms sąjungoms, o ne tik Vokietijos profesinėms sąjungoms. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas priduria, kad šis atskiras balsavimas leidžia išrinkti nepriklausomus asmenis, gerai išmanančius bendrovės sąlygas ir poreikius bei turinčius išorinių ekspertinių žinių. Tas pats teismas daro išvadą, kad susitarime dėl dalyvavimo nustatytas mechanizmas, pagal kurį nenumatyta atskiro balsavimo renkant profesinių sąjungų pasiūlytus kandidatus, kai stebėtojų tarybą sudaro dvylika narių, nepakankamai užtikrina profesinių sąjungų kandidato dalyvavimą stebėtojų taryboje ir todėl neatitinka SEBG 21 straipsnio 6 dalies.

24. Antra, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kyla klausimas, ar toks nacionalinės teisės aiškinimas atitinka SE direktyvos 4 straipsnio 4 dalies reikalavimus.

25. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad jei šis SE direktyvos straipsnis būtų grindžiamas kitokia žemesnio lygio vienodos apsaugos visoje Sąjungoje samprata, jis privalėtų pateikti Sąjungos teisę atitinkantį SEBG 21 straipsnio 6 dalies išaiškinimą.

26. Šiomis aplinkybėmis *Bundesarbeitsgericht* (Federalinis darbo teismas, Vokietija) nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui tokį prejudicinį klausimą:

„Ar [SEBG] 21 straipsnio 6 dalis, kurioje nustatyta, kad tuo atveju, kai pertvarkymo būdu steigiama Vokietijoje įsteigta [SE], renkant tam tikrą darbuotojams atstovaujančių stebėtojų tarybos narių dalį būtina užtikrinti atskirą rinkimų procedūrą profesinių sąjungų pasiūlytiems kandidatams, yra suderinama su [SE direktyvos] 4 straipsnio 4 dalimi?“

27. *IG Metall*, *ver.di*, SAP SE, *Konzernbetriebsrat der SAP SE* (SAP SE grupės darbo taryba), Vokietijos vyriausybė ir Europos Komisija pateikė rašytines pastabas. Šios šalys, išskyrus SAP SE darbo tarybą, ir Liuksemburgo vyriausybė savo žodines pastabas pateikė 2022 m. vasario 7 d. vykusiame teismo posėdyje.

IV. Analizė

28. Prieš pradedant nagrinėti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo iškeltą klausimą, reikia pateikti pastabų dėl SE direktyvos 4 straipsnio 4 dalies galiojimo pagal pirminę teisę, konkrečiai pagal SESV 49 straipsnį dėl įsisteigimo laisvės ir Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 16, 17 ir 20 straipsnius. SAP SE tvirtina, kad SE direktyvos 4 straipsnio 4 dalimi šios laisvės ir teisės varžomos tokiu būdu, kuris nėra būtinas norint pasiekti Reglamento Nr. 2157/2001 ir SE direktyvos tikslus sukurti vidaus rinką ir skatinti Bendrijos tikslus socialinėje srityje, nors šie tikslai galėtų būti lygiai taip pat pasiekti kitomis taisyklėmis, susijusiomis su derybų dėl susitarimo dėl dalyvavimo procedūra, ir standartinėmis taisyklėmis, taikomomis žlugus deryboms.

29. Dėl šių aspektų norėčiau priminti, jog Teisingumo Teismas yra nusprendęs, kad, pirma, tik prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas gali apibrėžti savo ketinamų užduoti klausimų dalyką ir, antra, kad SESV 267 straipsnyje nenumatyta apskundimo galimybė nacionalinio teismo nagrinėjamos bylos šalims, todėl Teisingumo Teismas neturėtų vertinti Sąjungos teisės galiojimo vien dėl to, kad šį klausimą rašytinėse pastabose jam pateikė viena iš šių šalių [10].

30. Šioje byloje prejudicinis klausimas pateiktas dėl SE direktyvos 4 straipsnio 4 dalies išaiškinimo, o prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nenurodė, kad jam kilo abejonių dėl šios nuostatos galiojimo ar kad šiame teisme buvo iškeltas jos galiojimo klausimas. Taigi Teisingumo Teismas neturi priimti sprendimo dėl šios nuostatos galiojimo.

31. Kalbant apie bylos esmę, pažymėtina, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės klausia, ar pagal SE direktyvos 4 straipsnio 4 dalį renkant profesinių sąjungų atstovus į SE, įsteigtos pertvarkius pagal Vokietijos teisę įsteigtą akcinę bendrovę, stebėtojų tarybą turi būti išlaikytas specialus balsavimas, o gal jo galima atsisakyti derantis dėl SE direktyvos 4 straipsnio 1 dalyje numatyto susitarimo dėl dalyvavimo.

[10] Žr. 2011 m. gegužės 5 d. Sprendimą *MSD Sharp & Dohme* (C-316/09, EU:C:2011:275, 21 ir 23 punktai ir juose nurodyta jurisprudencija).

A. Trumpa taisyklių, taikomų SE steigimui pertvarkymo būdu, apžvalga

32. Reikėtų priminti, kad dėl vienbalsiškumo, reikalauto priimant SE direktyvą, nebuvo įmanoma suderinti ar net suvienodinti darbuotojų dalyvavimo priimant sprendimus pagal valstybių narių teisę įsteigtose bendrovėse tvarkos. Vis dėlto SE direktyvoje buvo pateikta darbuotojų dalyvavimo priimant sprendimus sąvokos apibrėžtis, kurią sudaro trys pagrindinės dalys: „bet koks būdas, įskaitant informavimą, konsultavimą ir dalyvavimą, kuriuo darbuotojų atstovai gali daryti poveikį bendrovėje priimtiniems sprendimams“ [11]. Be to, pagal SE direktyvą dalyvavimas apibrėžiamas kaip „darbuotojams ir (arba) darbuotojų atstovams atstovaujančio organo dalyvavimas bendrovės reikalų sprendime, suteikiant jiems teisę rinkti <…> kai kuriuos bendrovės priežiūros <…> organo narius <…>“ [12].

33. Nesuderinus dalyvavimo priimant sprendimus būdų, pirmenybė teikiama deryboms tarp kompetentingų bendrovės organų ir SDO, atstovaujančio atitinkamų įmonių darbuotojams steigiant SE, siekiant sudaryti susitarimą dėl dalyvavimo, kuriame turi būti reglamentuoti tam tikri aspektai, be kita ko, jei darbuotojų dalyvavimas išreiškiamas šių darbuotojų atstovų išrinkimu į stebėtojų tarybą, kaip šioje byloje nagrinėjamu atveju, šių atstovų skaičius stebėtojų taryboje ir jų rinkimui taikomos procedūros [13]. Vis dėlto šioms deryboms taikomas „prieš ir po“ principas, kuris SE direktyvos 18 konstatuojamojoje dalyje suformuluotas taip: „atsižvelgiant į darbuotojų teises, galiojusias prieš įsteigiant SE, jiems turėtų būti suteiktos teisės dalyvauti priimant sprendimus SE“. Toje konstatuojamojoje dalyje taip pat numatytas darbuotojų įgytų teisių, susijusių su dalyvavimu priimant sprendimus, užtikrinimo principas.

34. Jei nėra susitarimo, SE taikomos valstybės narės, kurioje ši bendrovė yra registruota, teisės aktuose numatytos standartinės taisyklės [14], atitinkančios SE direktyvos priede nustatytus principus. Kai SE steigiama pertvarkymo būdu, vienas iš tokių principų išreiškiamas taisykle, pagal kurią, kai „valstybės narės darbuotojų dalyvavimo <…> priežiūros organe taisyklės buvo taikomos iki SE registravimo, visi su darbuotojų dalyvavimu susiję aspektai toliau taikomi SE. Tuo tikslu b punktas taikomas *mutatis mutandis*“ [15]. SE direktyvos priedo 3 dalies b punkte nurodyta, kad „kitais SE steigimo atvejais SE, jos dukterinių [patronuojamųjų] bendrovių ir įmonių [padalinių] darbuotojai <…> turi teisę rinkti <…> SE <…> priežiūros organo narius arba nepritarti didžiausiam skiriamų narių skaičiui, kuris yra nustatytas atitinkamoms dalyvaujančioms bendrovėms iki SE registravimo“.

35. Be to, svarbu pažymėti, kad, palyginti su kitais trimis SE steigimo būdais, SE steigimui pertvarkymo būdu taikomos papildomos apsaugos priemonės. Pirma, kai bendrovė pertvarkoma, neleidžiama nei atsisakyti pradėti derybas SDO, nei jas nutraukti, netaikant standartinių taisyklių [16]. Todėl, kai pertvarkoma bendrovė, kurioje priimant sprendimus turi dalyvauti darbuotojai, derybos turi baigtis susitarimu dėl dalyvavimo laikantis SE direktyvos 4 straipsnio 4 dalies reikalavimų, arba taikomos pertvarkymui specialiai skirtos standartinės taisyklės. Antra, pertvarkymo atveju SDO neleidžiama balsuoti dėl dalyvavimo teisių sumažinimo, kuris suprantamas kaip „2 straipsnio k punkte nurodytas SE organų narių skaičius, mažesnis už didžiausią dalyvaujančių bendrovių narių skaičių“ [17]. Trečia, Reglamente

[11] SE direktyvos 2 straipsnio h punktas.

[12] SE direktyvos 2 straipsnio k punktas.

[13] Žr. SE direktyvos 4 straipsnio 2 dalies g punktą.

[14] Žr. SE direktyvos 7 straipsnio 1 dalį.

[15] SE direktyvos priedo 3 dalies a punktas.

[16] Žr. SE direktyvos 3 straipsnio 6 dalį.

[17] SE direktyvos 3 straipsnio 4 dalis.

Nr. 2157/2001 taip pat numatytos dvi apsaugos priemonės, jei bendrovė steigiama pertvarkymo būdu: pirma, pertvarkymo atveju draudimas perkelti bendrovės buveinę (šio reglamento 37 straipsnio 3 dalis) ir, antra, valstybės narės gali nustatyti, jog pertvarkymas gali būti vykdomas, jei jam kvalifikuota balsų dauguma arba vienbalsiai pritaria pertvarkomos bendrovės organo, kuriame dalyvauja darbuotojai, nariai (minėto reglamento 37 straipsnio 8 dalis).

36. SE direktyvos 4 straipsnio 4 dalis turi būti aiškinama atsižvelgiant būtent į tokias aplinkybes. Šis aiškinimas susijęs su dviem atskirais aspektais: pirma, „visais darbuotojų dalyvavimo priimant sprendimus elementais [aspektais]“ ir „bent tokiu pat lygiu kaip į SE reorganizuojamoje [pertvarkomoje] bendrovėje“. Analizę pradėsiu nuo antrojo aspekto.

B. Sąvokos „bent tokiu pat lygiu kaip į SE reorganizuojamoje [pertvarkomoje] bendrovėje“ aiškinimas

37. Pirmiausia šis antrasis aspektas neabejotinai nukreipia į nacionalinę teisę, taikomą darbuotojų dalyvavimui priimant numatomos pertvarkyti bendrovės sprendimus.

38. Vis dėlto tai nereiškia, kad visos tai bendrovei taikomos taisyklės ir toliau bus taikomos SE. Iš tiesų taisykles, kurios iki tol buvo taikomos numatomai pertvarkyti bendrovei, bus galima toliau taikyti nepakeistas tik jei taikomos standartinės taisyklės žlugus deryboms, nes pagal pirma nurodytas SE direktyvos priedo 3 dalies standartines taisykles, pertvarkymo atveju pagal tos pačios 3 dalies a punktą toliau taikomi visi darbuotojų dalyvavimo aspektai, be kita ko, didžiausia darbuotojų atstovų dalis stebėtojų taryboje pagal tos 3 dalies b punktą, kuris taikomas *mutatis mutandis*. Todėl, priešingai, nei teigia SAP SE, išties pirmenybė teikiama deryboms, nes SDO galės nukrypti nuo nacionalinės teisės, kiek tai leidžiama aiškinant kitą SE direktyvos 4 straipsnio 4 dalies aspektą.

39. Antra, tie patys argumentai turi būti taikomi garantijai, kad dalyvavimo priimant sprendimus tvarka ir darbuotojų įgytos teisės, susijusios su dalyvavimu priimant sprendimus, neišnyks arba nebus susiaurintos, ir principo „prieš ir po“ įgyvendinimui, kaip nurodyta SE direktyvos 3 ir 18 konstatuojamosiose dalyse.

C. Sąvokos „visi darbuotojų dalyvavimo priimant sprendimus elementai [aspektai]“ aiškinimas

40. SAP SE pateikti motyvai gali atrodyti patrauklūs. Ši bendrovė siūlo šiuos „elementus [aspektus]“ aiškinti vienodai visoje Sąjungoje, kaip susijusius (dalyvavimo priimant sprendimus srityje) tik su darbuotojų atstovų dalimi ir įtaka stebėtojų taryboje, nereikalaujant specialaus balsavimo profesinių sąjungų atstovams. Toks aiškinimas gali būti grindžiamas įvairiomis aplinkybėmis.

41. Pirma, laikantis siauro požiūrio, SE direktyva ginamos ne profesinių sąjungų, o darbuotojų teisės, nes SE direktyvoje profesinės sąjungos aiškiai paminėtos tik kalbant apie SDO sudarymą [18]. Vis dėlto tokį vienkartinį paminėjimą galima paaiškinti tuo, kad galimai nėra SDO sudarymą reglamentuojančių nacionalinių taisyklių ir kad reikėjo numatyti aiškų profesinių sąjungų dalyvavimą, kurių vaidmuo numatytas kai kurių valstybių nacionalinėje teisėje.

[18] Žr. SE direktyvos 3 straipsnio 2 dalies b punktą ir 19 konstatuojamąją dalį.

42. Antra, dalyvavimo teisių sumažinimas, kai apie jį kalbama SE direktyvoje, yra numatytas kaip darbuotojų atstovų dalies dalyvaujančiose bendrovėse sumažinimas [19]. Analogiškai Direktyvoje (ES) 2017/1132 [20] numatyta, kad jei vykdomas vienos valstybės ribas peržengiantis pertvarkymas, paskirties valstybės narės taisyklės dėl darbuotojų dalyvavimo priimant sprendimus netaikomos, jei paskirties valstybės narės teisėje nenumatyta „bent jau tokio pat darbuotojų dalyvavimo priimant sprendimus lygio, koks buvo bendrovėje prieš vienos valstybės ribas peržengiantį pertvarkymą, kuris įvertinamas pagal darbuotojų atstovų procentinę dalį administravimo ar priežiūros organe“ [21]. Ta pati formuluotė vartojama vienos valstybės ribas peržengiančiam skaidymui [22] ir vienos valstybės ribas peržengiančiam jungimuisi [23].

43. Taigi tokiais atvejais dalyvavimo lygis vertinamas pagal darbuotojų atstovų dalį atitinkamame organe. Nors iš to galima daryti išvadą, kad ši dalis yra vienas iš saugomų dalyvavimo aspektų, vis dėlto to nepakanka, kad būtų galima paneigti, jog kiti šio dalyvavimo aspektai gali būti lygiai taip pat saugomi, jei jie turi poveikį darbuotojų įtakai valdant bendrovę.

44. Direktyvoje 2017/1132 nurodytais atvejais ši nuoroda į darbuotojų atstovų dalį daroma tada, kai reikia nustatyti, pirma, sandoriui taikytiną teisę, kiek tai susiję su dalyvavimo teisėmis, ir, antra, ar reikia pradėti derybas pasitelkus SDO, siekiant nustatyti šias teises, o tam reikia objektyvaus, nediskutuotino kriterijaus.

45. Kalbant apie nuorodą į šią darbuotojų atstovų dalį SE direktyvos 3 straipsnio 4 dalies pabaigoje, pažymėtina, kad ir jos nepakanka, kad būtų galima paneigti, jog gali būti saugomi ir kiti dalyvavimo aspektai, nes šis straipsnis susijęs su kitais SE steigimo būdais. Tai visiškai atitinka aplinkybę, kad šių steigimo būdų standartinėmis taisyklėmis ginama tik ši darbuotojų atstovų dalis [24].

46. Be to, kadangi pati formuluotė yra labai plati, t. y. „visi darbuotojų dalyvavimo priimant sprendimus elementai [aspektai]“, ja remiantis negalima teigti, kad yra saugoma tik darbuotojų atstovų dalis stebėtojų taryboje, nes susitarimo dėl dalyvavimo turinys turi būti susijęs ne tik su darbuotojų atstovų skaičiumi šioje taryboje, bet ir su šių atstovų rinkimo procedūromis [25].

47. Nors tam tikriems procedūriniams aspektams turi būti suteikta tokia pati apsauga kaip ir darbuotojų atstovų daliai, vis dėlto nesu įsitikinęs, kad visi procedūriniai aspektai turi vienodą reikšmę, nes būtina, kad jie turėtų poveikį įmonės veiklai.

48. Šiai nuomonei pritaria ir profesinės sąjungos, kurios yra ieškovės pagrindinėje byloje, nes akivaizdu, kad jos neginčijo stebėtojų tarybos sumažinimo iki dvylikos narių, nors pagal Vokietijos teisę stebėtojų tarybos narių skaičius priklauso nuo bendrovės dydžio, nenumatant jokių išlygų. Vadinasi, jos pripažino, kad stebėtojų tarybos narių skaičius gali būti derybų objektas, kaip jos pripažino per teismo posėdį, kad gali būti keli būdai paskirstyti darbuotojų

[19] Žr. SE direktyvos 3 straipsnio 4 dalies pabaigą.

[20] 2017 m. birželio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva dėl tam tikrų bendrovių teisės aspektų (OL L 169, 2017, p. 46), iš dalies pakeista 2019 m. lapkričio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/2121 (OL L 321, 2019, p. 1) (toliau – Direktyva 2017/1132).

[21] Direktyvos 2017/1132 86l straipsnio 2 dalies a punktas.

[22] Žr. Direktyvos 2017/1132 160l straipsnio 2 dalies a punktą.

[23] Žr. Direktyvos 2017/1132 133 straipsnio 2 dalies a punktą.

[24] Žr. SE direktyvos priedo 3 dalies b punktą.

[25] Žr. SE direktyvos 4 straipsnio 2 dalies g punktą.

atstovų vietas, jei tik renkant profesinių sąjungų atstovus laikomasi atskiro balsavimo taisyklės (ši atstovų dalis taikoma tik Vokietijai skirtoms vietoms [26] arba bendrai, leidžiant visoms atitinkamų įmonių profesinėms sąjungoms tarpusavyje pasiskirstyti joms skirtas vietas [27]).

49. Taigi būtina, kad procedūrinis aspektas turėtų įtaką atitinkamo organo sprendimų priėmimui, nes, kaip jau tapo aišku, darbuotojų dalyvavimas apibrėžiamas kaip darbuotojų atstovų įtaka įmonės reikalams [28]. Taigi šis įtakos kriterijus leidžia suprasti, kad dėl viso stebėtojų tarybos narių skaičiaus galima derėtis, jei laikomasi atstovų dalies reikalavimo.

50. Vis dėlto minėtą kriterijų taikyti sunkiau, kai kyla klausimas dėl profesinių sąjungų turimos specialaus balsavimo teisės saugojimo arba nesaugojimo, nes tai reiškia, kad reikia įvertinti profesinių sąjungų atstovų indėlį, palyginti su kitų darbuotojų atstovų stebėtojų taryboje indėliu. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, *IG Metall* ir *ver.di* remiasi skirtinga Vokietijos doktrina šiuo klausimu, nors visi trys daro išvadą, kad profesinių sąjungų atstovų dalyvavimas pagerina darbuotojų dalyvavimą. Todėl neįmanoma vertinti kiekvieno konkretaus atvejo atskirai, o vienintelis būdas išvengti šio subjektyvaus vertinimo yra remtis nacionalinėje teisėje pateikiamu vertinimu.

51. Be to, profesinės sąjungos ir Vokietijos vyriausybė siūlo nustatyti nacionaliniu lygmeniu taikomai darbuotojų dalyvavimo procedūrai būdingo aspekto kriterijų, kad būtų galima atskirti aspektus, dėl kurių nesiderama. Mano nuomone, šis kriterijus iliustruoja mintį, kad įtakos, kai ji susijusi su kokybiniais aspektais, negalima vertinti ar dėl jos derėtis kiekvienu konkrečiu atveju ir kad ji turi būti vertinama atsižvelgiant į nacionalinėje teisėje padarytą pasirinkimą, kol nėra suderinimo Sąjungos lygmeniu. Būtina, kad SDO pateiktų aiškią informaciją apie tai, dėl ko jis yra laisvas derėtis, ir apie tai, kokie nacionalinės teisės normų aspektai turi būti išlaikyti.

52. Taigi nepaneigiama tai, kad specialus profesinių sąjungų atstovų balsavimas yra būdingas Vokietijoje galiojančios dalyvavimo sistemos bruožas ir negali būti derybų objektas.

53. Man atrodo, kad siūlomas SE direktyvos 4 straipsnio 4 dalies aiškinimas dėl tos pačios formuluotės pakartojimo turėtų būti taikomas ir Europos kooperatinėms bendrovėms [29], o dėl nukreipimo į šią nuostatą – vienos valstybės ribas peržengiančiam skaidymui [30] ir pertvarkymui [31].

54. Net jei prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas tiesiogiai neklausia Teisingumo Teismo dėl šios atskiro balsavimo teisės suteikimo visiems pertvarkymo paveiktiems darbuotojams, šios balsavimo teisės suteikimo ne tik Vokietijos profesinėms sąjungoms, bet ir kitoms profesinėms sąjungoms, ir dėl galimybės kelti profesinių sąjungų kandidatus, nepriklausomai nuo to, ar jie dirba atitinkamoje įmonėje, šie klausimai yra pagrindiniai, nes jie iškyla jo sprendimo motyvuose. Todėl man atrodo svarbu glaustai atsakyti į juos, ypač atsižvelgiant į tai, kad atsakymus galima rasti SE direktyvoje ir Teisingumo Teismo jurisprudencijoje.

[26] Tai būtų logiška atsižvelgiant į SE direktyvos priedo (standartinės taisyklės) 3 dalies b punkto trečios pastraipos pabaigą, kurioje nurodyta, kad „kiekviena valstybė narė gali nustatyti administraciniame arba priežiūros organe jai skiriamas vietas“.

[27] Tai labiau atitiktų logiką, kuria vadovautasi 2013 m. birželio 20 d. Sprendime *Komisija / Nyderlandai* (C-635/11, EU:C:2013:408, 40 ir 41 punktai), kuriame „prieš ir po“ principas aiškinamas taip, kad pagal jį įpareigojama dalyvavimo teises suteikti visiems SE steigimo paveiktiems darbuotojams.

[28] Žr. SE direktyvos 2 straipsnio k punktą.

[29] Žr. 2003 m. liepos 22 d. Tarybos direktyvos 2003/72/EB, papildančios Europos kooperacinės [kooperatinės] bendrovės statutą dėl darbuotojų dalyvavimo (OL L 207, 2003, p. 25; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 4 t., p. 338), 4 straipsnio 4 dalį.

[30] Žr. Direktyvos 2017/1132 160l straipsnio 2 dalies b punktą.

[31] Žr. Direktyvos 2017/1132 86l straipsnio 2 dalies b punktą.

55. Teisingumo Teismas yra nusprendęs, jog „iš SE direktyvos matyti, kad Sąjungos teisės aktų leidėjo siekis garantuoti įgytas teises reiškia ne tik besijungiančiose įmonėse darbuotojų įgytų teisių išlaikymą, bet ir šių teisių taikymą visiems suinteresuotiems darbuotojams“ [32]. Taigi man atrodo aišku, kad ši specialaus balsavimo teisė turėtų būti suteikta visiems darbuotojams, net jei tai nėra leidžiama pagal nacionalinę teisę [33]. Be to, susitarime dėl dalyvavimo gali būti nustatyta tiksli darbuotojų atstovų rinkimo tvarka. Dėl to vykstant deryboms SDO galėtų sutikti su tuo, kad kandidatus galės siūlyti ir kitos, ne tik Vokietijos profesinės sąjungos, nors tokia pareiga nekyla nei iš SE direktyvos, nei iš nacionalinės teisės. Galiausiai, atsižvelgiant į SE direktyvoje priimtą poziciją, pagal kurią SDO gali dalyvauti profesinių sąjungų atstovai, nedirbantys su pertvarkymu susijusioje įmonėje [34], ir kadangi tai numatyta pagal pertvarkomos bendrovės nacionalinę teisę, profesinių sąjungų kandidatai galėtų būti kandidatai, nedirbantys tokioje įmonėje.

56. Taigi SE direktyvos 4 straipsnio 4 dalis turi būti aiškinama taip, kad susitarime dėl darbuotojų dalyvavimo priimant pertvarkymo būdu įsteigtos SE sprendimus turi būti numatytas atskiras balsavimas, skirtas išrinkti tam tikrą profesinių sąjungų pasiūlytų kandidatų dalį kaip darbuotojų atstovus į stebėtojų tarybą, jei toks ypatumas yra numatytas ir privalomas pagal pertvarkomai bendrovei taikomą nacionalinę teisę.

V. Išvada

57. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, siūlau Teisingumo Teismui į *Bundesarbeitsgericht* (Federalinis darbo teismas, Vokietija) pateiktą prejudicinį klausimą atsakyti taip:

2001 m. spalio 8 d. Tarybos direktyvos 2001/86/EB, papildančios Europos bendrovės įstatus dėl darbuotojų dalyvavimo priimant sprendimus, 4 straipsnio 4 dalis turi būti aiškinama taip, kad susitarime dėl darbuotojų dalyvavimo priimant pertvarkymo būdu įsteigtos Europos bendrovės sprendimus turi būti numatytas atskiras balsavimas, skirtas išrinkti tam tikrą profesinių sąjungų pasiūlytų kandidatų dalį kaip darbuotojų atstovus į stebėtojų tarybą, jei toks ypatumas yra numatytas ir privalomas pagal pertvarkomai bendrovei taikomą nacionalinę teisę.

[32] 2013 m. birželio 20 d. Sprendimas *Komisija / Nyderlandai* (C-635/11, EU:C:2013:408, 41 punktas).

[33] Žr. bylos, kurioje buvo priimtas 2017 m. liepos 18 d. Sprendimas *Erzberger* (C-566/15, EU:C:2017:562), faktines aplinkybes, pagal kurias dalyvavimą reglamentuojantys Vokietijos teisės aktai negalėjo būti taikomi už Vokietijos teritorijos ribų.

[34] Žr. SE direktyvos 19 konstatuojamąją dalį ir 3 straipsnio 2 dalies b punktą.